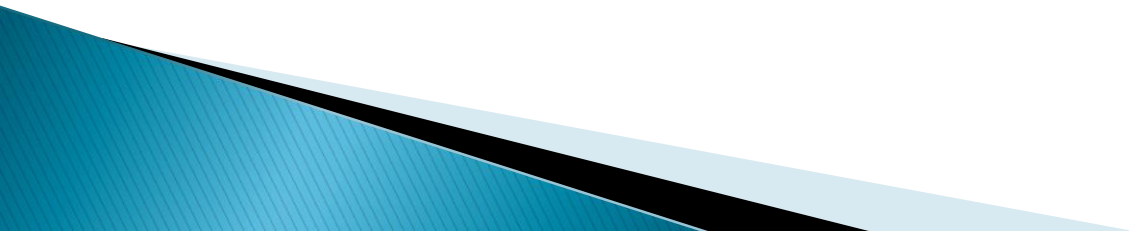

ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΓΙΑ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ/ΤΡΙΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΕΠΙΜΟΡΦΩΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ

Σέργια Σεργίδου, Φιλολόγος
Εκπαιδεύτρια Ενηλίκων
28 Μαρτίου 2015

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΕΝΗΛΙΚΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ

Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια ενήλικας;

- Η έννοια «ενήλικας» δεν είναι άμεσα συνδεδεμένη με την ηλικία, αλλά σχετίζεται με όσα γενικά συμβαίνουν, όταν μεγαλώνουμε. Δηλαδή, αποκτούμε φυσική ωριμότητα, γινόμαστε ικανοί να διαχειριζόμαστε τον εαυτό μας, απομακρυνόμαστε (τουλάχιστον στις περισσότερες κοινωνίες) από τους γονείς μας , αποκτούμε παιδιά και έχουμε πολύ μεγαλύτερη δυνατότητα να κάνουμε τις δικές μας επιλογές» (Tight, 2002, 15).

- ▶ «Γινόμεστε ενήλικες από κοινωνική άποψη, όταν αρχίζουμε να αναλαμβάνουμε ρόλους ενηλίκων, όπως τους ρόλους του πλήρως απασχολούμενου, του συζύγου, γονέα, πολίτη που ψηφίζει κ.λπ. [...]. Γινόμεστε ενήλικοι από ψυχολογική άποψη, όταν φτάνουμε στην αυτοαντίληψη ότι εμείς είμαστε οι υπεύθυνοι για τη ζωή μας, ότι είμαστε αυτοπροσδιοριζόμενοι.» (Knowles, 1998, 64).

Εκπαίδευση ενηλίκων – Ορισμός

Εκπαίδευση ενηλίκων είναι κάθε εκπαιδευτική διεργασία, κάθε περιεχομένου, επιπέδου ή μεθόδου, είτε πρόκειται για τυπική εκπαίδευση είτε όχι, είτε για διεργασία που επεκτείνει χρονικά ή αντικαθιστά την αρχική εκπαίδευση στα σχολεία, κολέγια και πανεπιστήμια, καθώς και για μαθητεία, μέσω των οποίων άτομα που θεωρούνται ενήλικα από την κοινωνία στην οποία ανήκουν αναπτύσσουν τις ικανότητές τους, εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, βελτιώνουν τα τεχνικά και επαγγελματικά τους προσόντα ή τα προσανατολίζουν προς άλλη κατεύθυνση. Με τον τρόπο αυτό επιφέρουν αλλαγές στις στάσεις ή τη συμπεριφορά τους με τη διπλή προοπτική της πλήρους προσωπικής ανάπτυξης και της συμμετοχής σε μια εναρμονισμένη και αυτοδύναμη κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη (Unesco, 1976).

Ορισμός

Η Εκπαίδευση Ενηλίκων αφορά οποιαδήποτε μαθησιακή δραστηριότητα ή πρόγραμμα σκόπιμα σχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η «σφαίρα» της, επομένως, καλύπτει μη επαγγελματικές, , γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό κοινωνικό σκοπό (ΟΟΣΑ, 1970).

Υπάρχει διαφορά ανάμεσα στα παιδιά και τους ενήλικους εκπαιδευόμενους;

ΠΑΙΔΙΑ

Αποφασίζουν άλλοι για το τι είναι σημαντικό για τη μάθησή τους

Αποδέχονται τις πληροφορίες που τους δίνονται, βάσει της αξίας του προσώπου που τις μεταδίδει

Αναμένουν ότι αυτά που μαθαίνουν θα τους είναι χρήσιμα μακροπρόθεσμα

Διαθέτουν ελάχιστη ή καθόλου εμπειρία ζωής

ΕΝΗΛΙΚΟΙ

Αποφασίζουν οι ίδιοι τι είναι σημαντικό να μάθουν

Αξιολογούν τις πληροφορίες βάσει των προσωπικών τους απόψεων και εμπειριών

Αναμένουν ότι αυτά που μαθαίνουν θα τους είναι άμεσα χρήσιμα

Διαθέτουν μεγάλο απόθεμα εμπειριών από τις οποίες μπορούν να αντλήσουν

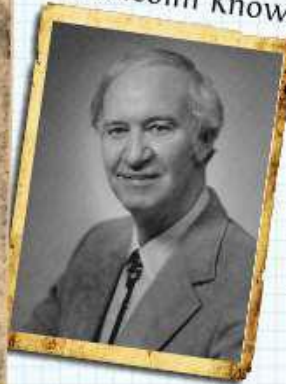
Ποια είναι τα χαρακτηριστικά
των ενήλικων εκπαιδευόμενων

characteristics
of adult
learners

a la Malcolm Knowles

Self-directed

Experienced

Have a Need to Know

Life, Task, or Problem
Focused

Motivated by internal
forces

Χαρακτηριστικά ενήλικων εκπαιδευομένων

- ▶ Έρχονται στην Εκπαίδευση με συγκεκριμένους στόχους (επαγγελματικούς, εκπλήρωσης κοινωνικών ρόλων, προσωπικής ανάπτυξης).
- ▶ Διαθέτουν γνώσεις και ευρύ φάσμα εμπειριών καθώς και διαμορφωμένες ήδη αντιλήψεις (προηγούμενες εμπειρίες = αφετηρίες για τη νέα μάθηση).
- ▶ Έχουν αποκρυστάλλώσει τους προτιμώμενους τρόπους μάθησης (ακούγοντας, παρατηρώντας, εμπλεκόμενοι σε δραστηριότητες).

Χαρακτηριστικά ενήλικων εκπαιδευομένων

- ▶ Έχουν τάση για **ενεργητική συμμετοχή**, προτιμούν να ζητείται η γνώμη τους, να υπάρχει ανοικτός διάλογος και επικοινωνία .
- ▶ Έχουν υποχρεώσεις, καθήκοντα και δεσμεύσεις που προκαλούν εμπόδια στη μάθηση (σύζυγοι, γονείς, εργαζόμενοι).
- ▶ Αναπτύσσουν μηχανισμούς άμυνας και παραίτησης (να μην αμφισβητηθούν τα πιστεύω & οι αντιλήψεις τους).

(Κόκκος, 2008)

Ποια εμπόδια αντιμετωπίζουν οι ενήλικες
κατά τη μαθησιακή διαδικασία;

Σκέψου μια αρνητική μαθησιακή εμπειρία που είχες στο παρελθόν ως ενήλικας εκπαιδευόμενος/η:

- Γιατί ήταν κακή αυτή η μαθησιακή εμπειρία; Τι σε εμπόδισε να μάθεις; (π.χ. ο εαυτός σου, ο/η εκπαιδευτής /εκπαιδευτρια, οι εκπαιδευτικές τεχνικές ,το περιβάλλον μάθησης κτλ.)
- Τι θα μπορούσε να γίνει, για να βελτιωθεί η μαθησιακή διαδικασία;
- *Προβληματισμός:*
- *Σκέψου ένα πρόβλημα στη δική σου τάξη.*
- *Πώς το αντιμετωπίζεις;*

Εμπόδια στη μάθηση

- Υποχρεώσεις, καθήκοντα και δεσμεύσεις – (διαφορετικοί ρόλοι).
- Οργάνωση μαθησιακής διαδικασίας (ακατάλληλος χώρος, κακές σχέσεις εκπαιδευτή-εκπαιδευομένων, δημιουργία λανθασμένων προσδοκιών).
- Εσωτερικά εμπόδια λόγω προσωπικότητας ενήλικα (άγχος αποτυχίας, έλλειψη αυτοπεποίθησης, προϋπάρχουσες γνώσεις, προκαταλήψεις-αντίσταση στη νέα γνώση & αλλαγή).

- ▶ Πώς αντιλαμβάνεστε την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού;
- ▶ Ποιες θεωρούνται κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες στην Κυπριακή Κοινωνία; Από ποιες ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες μπορεί να προέρχονται οι εκπαιδευόμενοί σας;

Κοινωνικός αποκλεισμός

«η διαδικασία μέσω της οποίας συγκεκριμένα άτομα περιθωριοποιούνται και εμποδίζονται από την πλήρη συμμετοχή τους στην κοινωνία λόγω της φτώχειας, ή της έλλειψης βασικών ικανοτήτων και πρόσβασης σε ευκαιρίες διά βίου μάθησης, ή ως αποτέλεσμα διακρίσεων. Αυτό τους απομακρύνει από την αγορά εργασίας, από εισοδηματικές πηγές και ευκαιρίες εκπαίδευσης, καθώς και από τη συμμετοχή τους σε κοινωνικά και κοινοτικά δίκτυα και δραστηριότητες. Έχουν περιορισμένη πρόσβαση σε όργανα και διαδικασίες λήψης αποφάσεων οδηγώντας τους σε αίσθημα αδυναμίας και καθιστώντας τους αδύνατους στο να καθορίζουν τις αποφάσεις που επηρεάζουν τη ζωή τους»

(Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία, 2010, 7)

Ευάλωτες ομάδες

- Άνεργοι (νέοι άνεργοι ή μακράς διαρκείας)
- Μονογονιοί
- Αποφυλακισθέντες
- Εθνικές μειονότητες
- Άτομα με κινητικές δυσκολίες
- Άτομα με πνευματικές/ ψυχικές διαταραχές ή χρόνια προβλήματα υγείας
- Πρώην χρήστες ουσιών
- Άτομα με Μαθησιακές Δυσκολίες

Δραστηριότητα

Καταγράψτε τα χαρακτηριστικά που έχουν τα άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες ως **εκπαιδευόμενοι** και στη συνέχεια σκεφθείτε πώς αυτά τα χαρακτηριστικά μπορεί να αποτελέσουν επιπλέον εμπόδια στη μάθηση.

Χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων ενηλίκων ως μελών ευάλωτης ομάδας

- Χαμηλή αυτοπεποίθηση - αίσθημα απόρριψης.
- Ελάχιστα κίνητρα μάθησης (κυρίως εξωτερικά).
- Βιολογικά - σωματικά εμπόδια (π.χ. μη διαγνωσμένα μαθησιακά προβλήματα, κόπωση, προβλήματα υγείας).
- Απουσία μαθησιακής κουλτούρας.
- Αδυναμία έκφρασης στον γραπτό και προφορικό λόγο

(Παπαϊωάννου, 2014).

Πιθανά συναισθήματα του ενήλικα εκπαιδευόμενου ως μέλους μιας ευάλωτης ομάδας

- Φόβος για κριτική στάση από τα μέλη της ομάδας και τον εκπαιδευτή.
- Άγχος και κατάθλιψη.
- Αποξένωση και περιθωριοποίηση.
- Αρνητική αυτοεικόνα, χαμηλή αυτοεκτίμηση συναισθήματα απαξίωσης.
- Παθητική ή επιθετική στάση που προκύπτει από τις προηγούμενες εμπειρίες στο σύστημα εκπαίδευσης, αλλά και από εμπειρίες που έχει με άλλους επίσημους οργανισμούς (π.χ. υπηρεσίες πρόνοιας).
- Απογοήτευση, αλλά και
- **ΕΛΠΙΔΑ & ΑΙΣΙΟΔΟΞΙΑ.**

Δραστηριότητα

Μπορείτε να σκεφτείτε ποιοι παράγοντες εμποδίζουν την ένταξη και παραμονή τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα.

Αρνητικοί παράγοντες που δυσχεραίνουν την ένταξη και παραμονή στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα

- Έλλειψη ευκαιριών εργοδότησης μετά την ολοκλήρωση του εκπαιδευτικού προγράμματος / κατάρτισης.
- Περιορισμένη πρόσβαση σε προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για διάφορους -οργανωτικούς κυρίως- λόγους.
- Έλλειψη προγραμμάτων εκπαίδευσης που να καλύπτουν τις πραγματικές ανάγκες και ενδιαφέροντα των ευπαθών ομάδων.

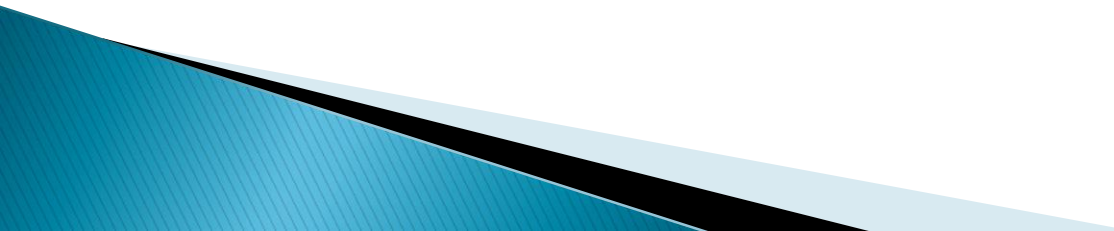
- Αρνητικές ή εντελώς διαφορετικές εμπειρίες των κοινωνικά ευπαθών ομάδων από την προηγούμενη σχέση τους με το εκπαιδευτικό σύστημα, οι οποίες ενδέχεται να εκφραστούν στο πρόσωπο του εκπαιδευτή ή του φορέα εκπαίδευσης .

(Cross, 1981 στο Τσιμπουκλή & Φίλλιπς, 2010, 46–47)

Ποιος νομίζετε ότι πρέπει να είναι ο ρόλος του εκπαιδευτή στις ευάλωτες ομάδες;

- Πολλές φορές ο εκπαιδευτής καλείται να υιοθετήσει και άλλους ρόλους, ειδικά με εκπαιδευόμενους που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, όπως αυτών του **συμβούλου**, του **εμπυχωτή** αλλά και του **διαμεσολαβητή** με άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες.
- Ταυτόχρονα, ο εκπαιδευτής χρειάζεται να διαθέτει **αυτογνωσία** για να αντιλαμβάνεται και να διαχειρίζεται πιθανά στερεότυπα και προκαταλήψεις που αφορούν στις ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

- Ο εκπαιδευτής οφείλει να γνωρίζει όσο το δυνατόν περισσότερα για τις εμπειρίες/ τη βιογραφία των εκπαιδευομένων.
  - Ο εκπαιδευτής οφείλει να λάβει υπόψη τις διαφορετικές εμπειρίες των εκπαιδευομένων
-

Σχετική Βιβλιογραφία

- bell hooks (2010). Παιδαγωγική δέσμευση σε αρχές. Στο Π. Γούναρης & Γ. Γρόλλιος. *Κριτική Παιδαγωγική. Μια συλλογή κειμένων*. Αθήνα: Gutenberg.
- Cranton, P. (2006). *Fostering authentic relationships in transformative classroom*. New Directions for Adult and Continuing Education, 2006(109).
- Cranton, P. (2007). *Ατομικές Διαφορές και Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Στο J. Mezirow και συν. *Η Μετασχηματίζουσα Μάθηση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Freire, P., Shor, I. (2011). *Απελευθερωτική παιδαγωγική - Διάλογοι για τη μετασχηματιστική εκπαίδευση*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Gravani, M. N. & Ioannidou, A. (2014). *Adult and Continuing Education in Cyprus*. W. Bertelmann Verlag DIE (German Institute for Adult Education): Bonn, Germany.
- Irvine, J.J. (2003). *Education Teachers for Diversity. Seeing with a cultural eye*. New York: Teachers College, Columbia University.

Σχετική βιβλιογραφία

- Αθανασίου, Α., Μπαλντούκας, Α., & Παναούρα, Ρ. (2014). *Εγχειρίδιο προς εκπαιδευτές ενηλίκων. Βασικές αρχές διδασκαλίας ενηλίκων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες*. Εκδ. Πανεπιστήμιο Frederik.
- Κόκκος, Α. (2005). *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο*. Αθήνα:Μεταίχμιο.
- Παπαϊωάννου, Ε. (2014). *Η Ενδυνάμωση ευάλωτων ενηλίκων μέσα από την εκπαίδευση*. «Εκπαίδευση των Εκπαιδευτών Ενηλίκων που διδάσκουν σε ευάλωτες ομάδες πληθυσμού».